

Externe evaluatie

Kennisontwikkeling en -deling voor
een veilige, gezonde en kansrijke
ontwikkeling van de jeugd

Externe evaluatie ZonMw Jeugdprogramma's

April 2021

April 2021

Externe evaluatiecommissie

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	3
De aanbevelingen	4
1. Inleiding	7
1.2 Jeugddomein in beweging	8
1.3 De opdracht	9
1.4 Werkwijze.....	10
1.5 Leeswijzer	10
2. Bevindingen van de evaluatiecommissie	11
2.1 Programmeren en agenderen.....	11
Programma-specifieke bevindingen.....	12
2.2 Werkwijze.....	13
2.2.1 Algemeen	13
Programma-specifieke bevindingen.....	13
2.2.2 Vakmanschap.....	13
Programma-specifieke bevindingen.....	14
2.2.3 Participatie van ouders en jeugdigen	14
2.3 Kennisdeling en -verspreiding	15
Programma-specifieke bevindingen.....	16
3. Conclusies en aanbevelingen.....	18
Bijlage 1 Samenstelling externe evaluatiecommissie	21
Bijlage 2 Lijst geïnterviewde personen	22

Samenvatting

Voor vier Jeugdprogramma's heeft ZonMw een gezamenlijke externe evaluatie laten uitvoeren. Het betreft de programma's Effectief werken in de jeugdsector (EWJS) 2012-2019, Academische werkplaatsen transformatie jeugd (AWTJ) 2014-2020, Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg 2013-2018 en Versterking uitvoeringspraktijk Jeugdgezondheidszorg 2015-2019. Deze evaluatie dient als aanvulling op de eerder uitgevoerde zelfevaluaties en is verricht door een externe commissie van onafhankelijke deskundigen onder leiding van prof. dr. Koos van der Velden.

De evaluatiecommissie heeft de zelfevaluaties bestudeerd en aanvullende informatie ingewonnen bij ZonMw, projectleiders en -betrokkenen, vertegenwoordigers van landelijke kennispartners, VWS, VNG en vertegenwoordigers van jeugdigen en ouders. Op basis van deze informatie heeft de commissie aanbevelingen geformuleerd voor ZonMw, voor het ministerie van VWS en voor alle kennispartners.

De vier programma's zijn opgestart net voor of tijdens de transformatie van de jeugdhulp als bedoeld in de Jeugdwet 2015. De transformatie verwijst naar de realisatie van de beoogde inhoudelijke doelen van de decentralisatie, waarbij jeugdhulp onder verantwoordelijkheid van de gemeente is komen te vallen. Deze doelen zijn geformuleerd als a) Preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden van jongeren en hun ouders, met inzet van hun sociale netwerk. b) De-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, wijken, scholen en in voorzieningen als kinderopvang en peuterspeelzalen. c) Eerder de juiste hulp op maat bieden om dure gespecialiseerde hulp te verminderen. d) Integrale hulp aan gezinnen volgens het uitgangspunt 'één gezin, één plan, één regisseur'. Door ontschotting van budgetten ontstaan meer mogelijkheden voor betere samenwerking en innovaties in hulp aan jongeren. De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) valt al langer onder verantwoordelijkheid van de gemeenten.

Het transformatieproces, met name de samenwerking tussen organisaties waaronder jeugdhulp-organisaties, JGZ, onderwijs, sport en cultuur, kent obstakels. De evaluatiecommissie merkt de onrust die dit met zich meebrengt, vanzelfsprekend voor de praktijk maar ook voor de ZonMw programma's, onderzoekers en landelijke kennispartners. In haar aanbevelingen heeft de evaluatiecommissie zich nadrukkelijk toegelegd op de vraag hoe ZonMw waardevol kan bijdragen aan een succesvolle transformatie. Daarvoor is ook naar de samenhang tussen de geëvalueerde programma's gekeken.

De vier programma's zijn opgezet conform de programmadoelstellingen en indertijd was het logisch om deze vier programma's naast elkaar te zetten met aandacht voor samenwerking. Echter vanuit de transformatiegedachte is het wenselijk om uit te gaan van een eenduidige programmastructuur. Daarin vormen vanuit een integraal perspectief urgente vraagstukken die leven bij jeugdigen en ouders het uitgangspunt en waarbinnen jeugdhulp, de preventieve gezondheidszorg en andere sectoren binnen het sociale domein gezamenlijk deze vraagstukken oppakken.

De evaluatiecommissie heeft geconcludeerd dat de programmering van EWJS goed van opzet was en ruimte kon bieden om in te spelen op de transformatie middels een aparte programmalijn, gericht op het sociale domein. In de uitwerking bleek het echter nog niet zo eenvoudig om hiervoor voldoende aanvragen van goede kwaliteit te kunnen honoreren. Bij het programma AWTJ had de evaluatiecommissie graag gezien dat in de werkplaatsen het sociale domein, waaronder sport, onderwijs en cultuur, en de JGZ meer als samenwerkende partners betrokken waren. Het actief betrekken van deze sectoren blijkt nodig, want dat gaat niet vanzelf, zo was ook de constatering bij het programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ. Het programma Richtlijnen JGZ heeft bevorderd dat meerdere disciplines betrokken waren bij de ontwikkeling van richtlijnen voor complexe problematiek. Voor de toekomst zou het nog beter zijn als meerdere disciplines vanuit een gedeeld kwaliteitskader richtlijnen ontwikkelen en op elkaar afstemmen.

De werkwijze van alle programma's kenmerkt zich door een hoge mate van zorgvuldigheid en betrokkenheid. Ook de participatie van ouders en jeugdigen is actief bij alle programma's gestimuleerd.

De evaluatiecommissie heeft voorts geconstateerd dat het een extra investering vraagt om kennis zodanig te ontwikkelen en te presenteren dat professionals deze overnemen en in hun dagelijks werk integreren. Alle programma's hebben dit gestimuleerd door als voorwaarde voor honorering te stellen

dat professionals medeaanvrager zijn. Voor bepaalde sectoren is gebleken dat dit extra inspanning vraagt. Professionals willen wel meewerken, maar zien vaak niet de mogelijkheid om dit te realiseren naast hun overige werkzaamheden. Ook bij het programma Richtlijnen JGZ bestaat de indruk dat professionals een meer prominente positie in zouden kunnen nemen in het richtlijnenproces. Voor de academische werkplaatsen ziet de commissie kansen om meer cyclisch kennis te ontwikkelen zodat een lerende organisatie ontstaat waar professionals op een natuurlijke manier deelgenoot zijn in de kennisontwikkeling.

Ten aanzien van de kennisverspreiding heeft de commissie geconstateerd dat de programma's veel hebben gedaan om op aantrekkelijke wijze de resultaten te bundelen en te publiceren. De commissie merkt hierbij wel op dat de kennis vooral is gepresenteerd voor en aan professionals. Dit is geen garantie voor het daadwerkelijk toepassen van de kennis in de praktijk. Zeker, de kennis inspireert maar een professional heeft dikwijls niet de armslag om zelf kennis toe te passen; hij of zij is hiervoor afhankelijk van andere partijen. Dit vraagt om een vorm van kennisverspreiding waarbij alle relevante partners worden benaderd, ieder op passende wijze. De commissie concludeert dat dit zeer lastig is omdat tot op heden een landelijke regiefunctie ontbreekt om de kennis te verspreiden en de implementatie te bevorderen.

Ten aanzien van de implementatie heeft de commissie mooie resultaten gezien en ook voorbeelden die illustratief zijn voor goede programmering. Bijvoorbeeld een effectief bewezen interventie vanuit het programma EWJS werd opgenomen in de richtlijn die ontwikkeld werd in het programma Richtlijnen JGZ. Desalniettemin is de commissie ook kritisch op de verspreiding en implementatie van de resultaten. Kritisch, omdat zij heeft geconstateerd dat bij een aantal projecten het een zoektocht was voor onderzoekers om hun onderzoek uit te voeren in een veld waar partijen niet altijd wisten wie waarvoor verantwoordelijk was en aan wie ze de resultaten konden adresseren. Ook heeft de commissie resultaten aangetroffen van projecten die mooie innovatieve ideeën hebben opgeleverd zonder effectevaluatie waardoor de waarde van deze resultaten in het ongewisse blijft, zeker wanneer geen vervolgonderzoek volgt. Dit heeft de commissie aangetroffen bij projecten van het programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ en bij een aantal academische werkplaatsen. De richtlijnen zijn allemaal zoals beoogd afgerond, inclusief materiaal om het gebruik te bevorderen. Echter een evaluatie over het gebruik mist vooralsnog. Tenslotte is de commissie van mening dat voor grote vraagstukken langdurige onderzoekslijnen nodig zijn (langer dan vier jaar) om tot effectief bewezen interventies te komen. Dit is vooral van toepassing op het programma EWJS.

Op basis van haar bevindingen en conclusies heeft de commissie aanbevelingen opgesteld zoals hieronder verwoord.

De aanbevelingen

Drie kernboodschappen van de commissie:

1. Richt het onderzoek, wat betreft inhoud en uitvoering, dusdanig in, dat jeugdigen en hun leefomgeving daadwerkelijk baat hebben bij de resultaten;
2. Organiseer het onderzoek dusdanig, bij voorkeur onder één regie, dat alle onderzoeksprojecten deel van de complete, multidisciplinaire jeugdketen zijn;
3. Zorg voor kennisverspreiding op maat in de gehele jeugdketen, waarbij de kennis voor de toekomstige gebruiker – in praktijk, beleid, onderwijs en wetenschap – toegankelijk en toepasbaar is én kan worden geïmplementeerd.

Aan VWS, andere ministeries (J&V, OCW), VNG en landelijke kennispartners waaronder ZonMw, beroeps- en brancheverenigingen

- Ga uit van een landelijk gedragen kennisagenda waarbij vraagstukken van jeugdigen en ouders het uitgangspunt vormen.

- Verleen ZonMw opdracht vanuit deze agenda zodat ZonMw hiervoor een werkbaar en overzichtelijke programmastructuur kan ontwikkelen, eventueel samen met het NRO en het cluster Preventie van ZonMw. Het is voor ZonMw de uitdaging om binnen een dergelijke programmastructuur te stimuleren dat diverse disciplines met elkaar samenwerken, ook disciplines die dat niet gewend zijn. De evaluatiecommissie is ervan overtuigd dat ZonMw dit kan bevorderen, bijvoorbeeld door voorwaarden te stellen aan samenwerking, matchmakingbijeenkomsten en het actief betrekken van sectoren om (gezamenlijk) voorstellen in te dienen.
- Het is logisch dat binnen een dergelijke programmastructuur projecten plaatsvinden waarin diverse praktijkorganisaties en overige gemeentelijke faciliteiten participeren. De gemeente vormt de spil in deze samenwerking. Vertegenwoordigers van gemeenten zitten in de jeugd-programmacommissies en/of worden gevraagd voor consultatie bij programmeringsvraagstukken en het cluster jeugd van ZonMw heeft periodiek overleg met VNG. De evaluatiecommissie vindt deze vormen van contact uiterst waardevol en adviseert om daarin het gezamenlijke doel nog meer te accentueren en zowel op landelijk als regionaal niveau de vraag op tafel te leggen hoe de transformatie versneld kan worden en hoe gemeenten en ZonMw elkaar daarin kunnen versterken.
- Creëer een landelijke aansturing voor kennisverspreiding en -implementatie. Waarbij opgemerkt dat de daadwerkelijke implementatie de verantwoordelijkheid is en blijft van (praktijk)organisaties. Hierin is een duidelijke rol weggelegd voor ZonMw en de (andere) landelijke kennispartners, beroeps- en brancheverenigingen. Een actieve rol die verder gaat dan alleen het zenden van informatie. Hiervoor is een stevige en een meer eenduidige regie nodig.

Aan ZonMw

- Stimuleer nadrukkelijker de samenwerking tussen jeugdhulp en JGZ en met overige sectoren binnen het sociale domein, waaronder sport, cultuur en onderwijs door sectoren actief te benaderen voor relevante subsidieoproepen, het organiseren van matchmakingbijeenkomsten dan wel het opstellen van (nog scherpere) criteria en randvoorwaarden bij subsidieoproepen met betrekking tot samenwerking.
- Voor toekomstige programma's die gericht zijn op de ontwikkeling van richtlijnen adviseert de evaluatiecommissie ZonMw om samen met andere gremia die betrokken zijn bij richtlijnontwikkeling omtrent complexe problematiek bij de jeugd een discipline-overstijgend kwaliteitskader op te stellen om van daaruit richtlijnen per discipline te ontwikkelen c.q. te updaten en op elkaar af te stemmen. In aanvulling daarop adviseert de commissie het gebruik en de effecten op de volksgezondheid van deze richtlijnen te evalueren.
- Stuur in een vervolg op het programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ meer aan op synergie tussen de projecten op relevante thema's.
- Waarborg de betrokkenheid van professionals bij projecten nog sterker door voorafgaande aan honorering verzekerd te zijn van commitment van het management van de organisaties waar de professionals werkzaam zijn. Dit kan als voorwaarde bij honorering worden opgenomen door niet alleen een handtekening maar ook een korte motivatie te vragen. Commitment waaruit blijkt dat professionals ook daadwerkelijk de ruimte krijgen om te participeren in het onderzoek.
- Stimuleer de academische werkplaatsen veel meer om te werken conform de PDCA-cyclus waarin alle professionals uit de gehele jeugdketen actief participeren. Zo benut je de mogelijkheid om een context te creëren van een lerende professional in een lerend organisatienetwerk. Voorwaarde is dat naast deze werkplaatsen sprake is van een actieve kennisdeling vanuit de beroepsverenigingen.
- Zet de aandacht voor de participatie van jeugd en ouders voort. Bevraag hierbij tevens uitvoerende jeugdprofessionals. Deze professionals hebben zicht op wat ouders en jeugdigen nodig hebben en vragen. Daarmee ontstaat vanuit verschillende perspectieven een breder en beter zicht op waar ouders en jeugdigen behoefte aan hebben, wat nodig is.

- Ontwikkel bij de start van een programma tevens een strategisch plan rondom kennisverspreiding waarbij oog is voor welke partijen hoe en waarover geïnformeerd en geënthousiasmeerd moeten worden om de kennis daadwerkelijk in de praktijk te laten landen.
- Zet op een aantal thema's langdurige onderzoekslijnen op waarin langlopend onderzoek plaatsvindt (5-10 jaar) waarmee complexe urgente vraagstukken duurzaam en structureel kunnen worden opgepakt.
- Creëer vrije ontwikkelruimte waarin onderzoek op relevante thema's opgepakt en/of gecontinueerd kan worden. Ruimte, voor vervolgonderzoek maar ook voor het oppakken van thema's die bij een te strakke afkadering tussen de afzonderlijke programma's tussen wal en schip kunnen vallen.
- Vergezel ontwikkelonderzoek standaard van effectiviteitsonderzoek om de waarde van de resultaten beter te kunnen duiden. Welke methoden daarvoor nodig zijn is afhankelijk van het type interventie/aanpak en de daarbij passende onderzoeksopzet.

1. Inleiding

Het gaat relatief goed met de jeugd in Nederland, maar zowel in de gewone opvoedomgeving, de jeugdpreventie als in de jeugd(gezondheids)zorg is continue aandacht voor kwaliteit nodig. Immers, niet alle kinderen en jongeren kunnen zich veilig, gezond en kansrijk ontwikkelen en optimaal meedoen in de maatschappij.

Vier ZonMw programma's die (bijna) zijn afgelopen hebben geïnvesteerd in kennisontwikkeling en -deling om zo een bijdrage te leveren aan een veilige, gezonde en kansrijke ontwikkeling van de jeugd. Het gaat hierbij om de volgende programma's¹:

- Effectief werken in de jeugdsector (EWJS) 2012-2019; €22.900.000,-
- Academische werkplaatsen transformatie jeugd (AWTJ) 2014-2020; €8.600.000,-
- Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg (JGZ) 2013-2018; €6.000.000
- Versterking Uitvoeringspraktijk Jeugdgezondheidszorg 2015-2019; €4.800.000

Het doel van het programma **Effectief werken in de jeugdsector** was het vergroten, bundelen en uitdragen van kennis over het bevorderen van de psychosociale ontwikkeling van kinderen en jeugdigen die bruikbaar is voor de sectoren jeugdgezondheidszorg, lokaal preventief jeugdbeleid en/of cliënten op het snijvlak van jeugdzorg/jeugd-GGZ/jeugd-LVB. De kennis die het programma heeft opgeleverd ondersteunt de kwaliteit van de zorg voor jeugd.

Het programma **Academische werkplaatsen transformatie jeugd** ondersteunde de inhoudelijke doelen (transformatie) die met de stelselwijziging jeugd (transitie) beoogd worden met 1) academische werkplaatsen en 2) een (overkoepelende) communicatielij. De werkplaatsen beogen de transformatie jeugd te ondersteunen. In de werkplaatsen werken organisaties vanuit praktijk, beleid, onderzoek en onderwijs in een kennisinfrastructuur samen, met structurele inbreng van ouders en jongeren, en beantwoorden op regionaal niveau vraagstukken van gemeenten en praktijkorganisaties met kennis. Het doel van de communicatielij is het ondersteunen van gemeenten met kennis voor het jeugdveld in de transformatie door middel van een overkoepelende communicatielij samen met de andere voor jeugd relevante ZonMw-programma's die op landelijk niveau kennis en resultaten verspreiden naar gemeenten.

Het doel van het programma **Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg** was verdere professionalisering en uniformering in de jeugdgezondheidszorg. Dit programma heeft zich gericht op de ontwikkeling en herziening van richtlijnen, samenwerkingsrichtlijnen en producten die de invoering van richtlijnen ondersteunen.

Het programma **Versterking Uitvoeringspraktijk Jeugdgezondheidszorg** is opgezet om - door middel van onderbouwing en doorontwikkeling van innovatieve werkwijzen- de JGZ beter toe te rusten op het uitvoeren van het Basispakket JGZ binnen de decentralisatie van de zorg voor jeugd en de veranderingen die dit voor de JGZ met zich meebrengt. Het ontwikkelen van nieuwe innovaties kan een plek krijgen in het programma indien dit invulling geeft aan een (kennis)hiaat in de uitvoeringspraktijk JGZ.

Nu de programma's zich in de afrondende fase begeven breekt het moment aan om terug te kijken. Vanuit zowel het bureau als de programmacommissies is gekozen voor een [zelfevaluatie per programma](#) aangevuld met een gezamenlijke externe evaluatie. Er is gekozen voor een gezamenlijke evaluatie om de synergie tussen de programma's in kaart te brengen en te komen tot aanbevelingen hieromtrent. Alvorens in te gaan op de opdracht en werkwijze van de commissie in paragraaf 1.3 en

¹ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/effectief-werken-in-de-jeugdsector/>
<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/academische-werkplaatsen-transformatie-jeugd/>
<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/richtlijnen-jeugdgezondheidszorg-2013-2018/>
<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/versterking-uitvoeringspraktijk-jeugdgezondheidszorg/>

1.4 wordt eerst de context geschetst van deze programma's omdat deze mede bepalend is geweest voor de opdracht van de externe evaluatiecommissie.

1.2 Jeugddomein in beweging

De vier programma's zijn opgestart in de periode van 2012 tot en met 2014, toen de nieuwe Jeugdwet nog in voorbereiding was. De Jeugdwet (ingegaan per 1 januari 2015) ging gepaard met een decentralisatie waarbij jeugdhulp² onder verantwoordelijkheid van gemeenten is komen te vallen. Het idee was dat de jeugdhulp minder versnipperd zou worden wanneer het eenmaal was ondergebracht onder één wet in plaats van verdeeld over drie wettelijke stelsels (Wet op de Jeugdzorg, Zorgverzekeringswet en AWBZ). Een jeugdhulp die aansluit bij de gezinssituatie (*'één gezin, één plan, één regisseur' gericht op preventie en vroegsignalering*), die zoveel mogelijk gericht is op preventie en die passende hulp biedt. Maar ook een betere aansluiting op andere hulp- en ondersteuningsvormen die al bij gemeenten berustten of ook werden overgeheveld, zoals de preventieve jeugdgezondheidszorg, welzijnswerk en maatschappelijke ondersteuning. Daarnaast was het de bedoeling dat de zelfredzaamheid en eigen kracht van de jeugdigen en het gezin meer centraal kwamen te staan. Waar de jeugdhulpverlener wat meer een stapje terug doet, treden demedicaliseren, normaliseren en preventie & vroegsignalering meer op de voorgrond, zo was de redenering.

Ook uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet in 2018³ blijkt dat de transformatiedoelen die met de decentralisatie waren beoogd breed worden gedragen maar nog grotendeels vorm moeten krijgen.

In het actieplan 'Zorg voor de jeugd'⁴ is de transformatie, dat wil zeggen het realiseren van de beoogde inhoudelijke effecten van de decentralisatie, ondersteund door te investeren in passende hulp, betere ondersteuning én investering in het vakmanschap van jeugdprofessionals. Uit de voortgangsverslagen van dit actieplan blijkt dat er wel stappen worden gezet, maar ook dat er nog stappen te zetten zijn en dat de gevraagde beweging "complex en taai" is⁵.

In het in december 2020 uitgebrachte onderzoeksrapport 'meta-analyse businesscases sociaal werk' van SEOS⁶ komt naar voren dat sociaal werk direct en indirect bijdraagt aan vermindering in zorgkosten, inclusief de jeugdzorg. Deze resultaten pleiten ervoor om de transformatie door te zetten en te blijven inzetten op preventie en vroegsignalering. In dit rapport staat tevens genoemd dat de vermindering in kosten niet altijd meteen zichtbaar is, omdat in eerste instantie de preventie en vroegsignalering (en dus de instroom) toeneemt maar daarmee niet gelijktijdig de zwaardere hulpverlening afneemt.

Dit zien we ook in het in december 2020 verschenen rapport 'Stelsel in groei' door AEF⁷. Aanleiding voor dit rapport was de vraag hoe het gebruik en de kosten zich de komende jaren zullen ontwikkelen. De onderzoekers in dit rapport concluderen onder andere dat een brede inzet op preventie en vroegsignalering weliswaar bij kan dragen aan meer kwaliteit van leven en aan besparingen binnen andere wettelijke kaders, maar tot op heden niet zichtbaar leidt tot specifieke kostenbesparing binnen de Jeugdwet. Uit dit rapport komt naar voren dat de instroom van vooral lichtere hulp toeneemt, maar de uitstroom nog achterblijft.

² Jeugdhulp is in de Jeugdwet gedefinieerd als:

1°. ondersteuning van en hulp en zorg, niet zijnde preventie, aan jeugdigen en hun ouders bij het verminderen, stabiliseren, behandelen en opheffen van of omgaan met de gevolgen van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, opvoedingsproblemen van de ouders of adoptiegerelateerde problemen;

2°. het bevorderen van de deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van jeugdigen met een somatische, verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem en die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, en

3°. het ondersteunen bij of het overnemen van activiteiten op het gebied van de persoonlijke verzorging gericht op het opheffen van een tekort aan zelfredzaamheid bij jeugdigen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking of een somatische of psychiatrische aandoening of beperking, die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, met dien verstande dat de leeftijdsgrens van achttien jaar niet geldt voor jeugdhulp in het kader van jeugdstrafrecht;

³ <https://publicaties.zonmw.nl/eerste-evaluatie-jeugdwet>

⁴ Actieprogramma Zorg voor de Jeugd, VWS, 2018.

⁵ Rapportages Visitatiecommissie Financiële Beheersbaarheid Sociaal Domein, 2019 en 2020.

⁶ https://www.sociaalwerk-werkt.nl/sites/fcb_sociaalwerk/files/2021-3/meta_analyse_bc_sociaalwerk_eindrapportdef260121.pdf

⁷ <https://www.aef.nl/storage/images/Stelsel-in-groei-een-onderzoek-naar-financi%C3%A4le-tekorten-in-de-jeugdzorg.pdf>

Gemeenten zijn al decennialang verantwoordelijk voor de jeugdgezondheidszorg. De JGZ valt sinds 2003 onder de Wet publieke gezondheid (WPG). In deze wet is vanaf januari 2015 een nieuw preventief gezondheidspakket (het Basispakket JGZ) vastgelegd, dat alle kinderen in Nederland aangeboden krijgen. Doel van de vernieuwing is het basispakket te moderniseren op grond van nieuwe wetenschappelijke inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen en beter te laten aansluiten op de Stelselwijziging Jeugd. Wijzigingen ten opzichte van het eerdere Basispakket zijn o.a. dat er meer sprake is van maatwerk en de toevoeging van het adolescentencontact. Het nieuwe basispakket bevat naast signalering, vaccineren, screenen en monitoren ook voorlichting, begeleiding en toeleiding naar zorg. Het basispakket is erop gericht dat de JGZ haar taken steeds meer uitvoert in afstemming met andere organisaties en professionals. De JGZ heeft alle jongeren in beeld en dat brengt hen in een sleutelpositie.

De aanbevelingen van de Commissie Evaluatie Basistakenpakket JGZ⁸ zijn een belangrijke basis geweest voor het nieuwe Basispakket. Deze commissie adviseerde onder meer een goede samenhang tussen JGZ op grond van de WPG en jeugdhulp op basis van de Jeugdwet zodat goede aansluiting en afstemming in de zorg voor kinderen gewaarborgd zijn en een versterking van de samenwerking tussen JGZ en voorschoolse voorzieningen en onderwijs met het oog op signalering, voorlichting en deelname aan zorgstructuren.

De hierboven geschetste context illustreert dat de transformatie niet zonder slag of stoot verloopt. Vanzelfsprekend heeft dit zijn weerslag op de jeugdhulp. Het leidt ook mede tot de niet eenvoudige opgave voor de JGZ om haar taken uit te breiden richting en in samenwerking met de jeugdhulp. De gesprekspartners waarmee de evaluatiecommissie heeft gesproken benadrukken deze onrust. Zij zien met name dat de samenwerking binnen de jeugdketen (= geheel van zorg, preventie en aanpalende sectoren in het sociaal domein) nog niet goed van de grond komt. Samenwerking tussen jeugdhulp en de preventieve jeugdgezondheidszorg maar ook de samenwerking met de andere sectoren binnen het sociale domein zoals sport, cultuur en onderwijs. Zoals een gesprekspartner treffend formuleerde: *“Logisch dat in tijden van onrust men tijdelijk naar binnen is gekeerd, maar je zou hopen dat er nu ruimte komt voor samenwerking.”*

In de gesprekken die de evaluatiecommissie heeft gevoerd is vaak ter sprake gekomen dat de beperkte samenwerking ertoe leidt dat veel jeugdigen en ouders geen passende hulp krijgen omdat ze tussen wal en schip vallen. De regie ontbreekt om samenwerking goed voor elkaar te krijgen. Deze situatie belemmert bovendien de transformatie. Of, in ieder geval is hier geen goed zicht op. Zo merkt de evaluatiecommissie op dat het tot op heden nog niet helder is hoe preventie en jeugdhulp het beste met elkaar verbonden kunnen worden, al zijn er in sommige regio's mooie voorbeelden.

Bovenstaande twee alinea's zijn in lijn met de bevindingen uit het rapport 'Wissels omzetten voor een veerkrachtige samenleving' van de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, uitgebracht in maart 2021⁹ waaruit blijkt dat het jeugdveld complex is; waardoor samenwerking, verantwoordelijkheden en eigenaarschap belemmerd worden. De evaluatiecommissie sluit zich aan bij het advies uit dit rapport dat luidt: *“Versterk in het bijzonder samenwerking tussen het sociaal domein (Wmo, jeugdzorg, participatiewet), en de zorg (met name de eerste lijn). Denk aan gezamenlijke teams van huisartsen, ggz, wijkverpleging en maatschappelijk werk, onder andere door hometeams 2.0 en community care.”*

1.3 De opdracht

Aan de externe evaluatiecommissie is gevraagd te evalueren hoe en in welke mate de programmering, de werkwijze en resultaten van de vier programma's hebben bijgedragen aan de programmadoelstellingen. Bij deze opdracht is ook gevraagd te reflecteren op de synergie tussen de programma's. In de opdracht van de evaluatiecommissie was tevens verwoord te reflecteren op de impact van de programma's op het jeugdveld. Dit vraagt een meer algemene beschouwing hoe kennis nu en in de toekomst kan bijdragen aan een succesvolle transformatie.

De programma's zijn opgezet met de intentie de kwaliteit in de jeugdsector, waaronder ook preventie, te bevorderen. Meer specifiek:

- het vergroten van de kwaliteit van zorg voor jeugd (EWJS);

⁸ https://www.werkhoezithet.nl/doc/kennisbank/een_stevig_fundament_JGZ.pdf

⁹ <https://www.raadvv.nl/documenten/publicaties/2021/3/8/wissels-omzetten>

- verdere professionalisering en uniformering JGZ (Richtlijnen JGZ);
- betere toerusting van de JGZ op het uitvoeren van het Basispakket JGZ binnen de decentralisatie van de zorg voor jeugd en de veranderingen die dit voor de JGZ met zich meebrengt (Versterken Uitvoeringspraktijk JGZ);
- ondersteuning van de inhoudelijke doelen (transformatie) die met de stelselwijziging jeugd (transitie) beoogd worden (AWTJ).

De programma's hebben aan deze doelstellingen bijgedragen door kennis te ontwikkelen en te verspreiden, al dan niet in de vorm van kennisproducten zoals methodieken, instrumenten, richtlijnen en werkwijzen. Het programma AWTJ neemt een bijzondere positie in aangezien dit programma academische werkplaatsen heeft ondersteund die het ontwikkelen en toepassen van kennis faciliteren, welke nodig zijn om de transformatiedoelen te bereiken.

De evaluatiecommissie beseft dat er in deze evaluatie sprake is van een spanningsveld. Immers, je evalueert de programma's vanuit het perspectief anno 2021 en dit perspectief is wezenlijk anders dan toen de programma's zijn opgesteld. Nu weten we veel meer over het transformatieproces en alle hobbels die het met zich meebrengt en wat dat van onderzoeksprogramma's vraagt. Kennis die bij het begin van de programma's nog niet was uitgekristalliseerd. Alle ZonMw programma's hebben te maken met ontwikkelingen in het veld waardoor 'met de kennis van nu' reflecteren een vertekening kan opleveren over wat je van de programma's had mogen verwachten, maar zelden zijn die ontwikkelingen zo groot als in het jeugdveld in de afgelopen jaren. De evaluatiecommissie realiseert zich dit terdege en daar waar nodig wordt dit in de rapportage geëxpliciteerd.

1.4 Werkwijze

Onder voorzitterschap van prof. dr. Koos van der Velden heeft de evaluatiecommissie zelf haar werkwijze en taakverdeling bepaald (zie bijlage 1 samenstelling commissie). De evaluatiecommissie werd ondersteund door een secretaris, een ZonMw medewerker niet betrokken bij één van de jeugdprogramma's. De commissie, bestaande uit 5 personen is gestart met het bestuderen van de zelfevaluaties, gevolgd door een gesprek hierover met vertegenwoordigers van de programmacommissies. Naast de gesprekken met de programmacommissieleden en programmamanagers van elk programma zijn 9 gesprekken gevoerd met projectleiders en -betrokkenen (n=10), vertegenwoordigers van landelijke kennispartners (n=4), VWS (n=4), VNG (n=1) en vertegenwoordigers van jeugdigen en ouders (n=2). De gesprekken werden steeds gevoerd met twee commissieleden in wisselende samenstelling en de secretaris. Vanwege de Coronamaatregelen die gedurende deze hele fase van kracht waren zijn alle gesprekken online gevoerd.

De evaluatiecommissie heeft haar voorlopige bevindingen en aanbevelingen vervolgens getoetst en verrijkt met een gesprek met het clusterhoofd en programmamanagers van ZonMw alvorens het definitieve rapport is opgesteld. Op 31 maart 2021 is de rapportage door de evaluatiecommissie vastgesteld. Leden van de evaluatiecommissie staan genoemd in bijlage 1.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staan de bevindingen van de evaluatiecommissie beschreven. De programmering, de werkwijze en de resultaten van de programma's worden elk in een paragraaf besproken waarbij eerst programma-overstijgende bevindingen beschreven staan, gevolgd door bevindingen specifiek voor een programma. Hoofdstuk 3 beschrijft de conclusies en aanbevelingen van de evaluatiecommissie die uit de bevindingen voortkomen.

2. Bevindingen van de evaluatiecommissie

2.1 Programmeren en agenderen

Kennisontwikkeling in dit onrustige veld is een ware beproeving en de evaluatiecommissie heeft opgemerkt dat ZonMw, (landelijke) kennispartners, en ook onderzoekers hier last van hebben gehad. Des te groter is de bewondering van de evaluatiecommissie voor de programma's dat zij zich desondanks staande hebben weten te houden.

De landelijke kennispartners hebben aangegeven dat zij nog gewend zijn te werken in coalities die de losse sectoren in het jeugdveld vertegenwoordigen. Samenwerking tussen die coalities is niet vanzelfsprekend. Daarmee wordt de verkokering in stand gehouden die de transformatie nu juist beoogt te verminderen. De financiering van de landelijke kennispartners vindt, op enkele uitzonderingen na, ook nog steeds plaats vanuit verschillende afdelingen van het ministerie van VWS (en deels andere ministeries) die in de opdrachtverlening nog weinig onderling afstemmen. Landelijke kennispartners¹⁰ doen hun best om hier wel steeds meer de samenwerking in te zoeken. Ze geven aan dat ZonMw het voortouw neemt waar het gaat om het zoeken naar samenwerking tussen sectoren.

De evaluatiecommissie ziet dat ZonMw zich inspant om zoveel mogelijk de samenwerking tussen sectoren te bevorderen. Tussen jeugdhulp en de preventieve jeugdgezondheidszorg, maar ook met andere sectoren in het sociale domein en daarbuiten. De samenwerking tussen de programma's op bureau-niveau is goed evenals de samenwerking tussen de commissies.

De programma's kennen ieder een eigen ontstaansgeschiedenis en komen voort uit eerdere programma's. Van daaruit is het voorstelbaar dat de opdrachtverlening voor elk programma afzonderlijk is verleend. Echter door deze opdeling, met voor elk programma een eigen opdracht en bij twee van de vier een nadrukkelijke focus op één sector, gaan de programma's te veel uit van de scheiding tussen sectoren en sectorspecifieke vraagstukken en niet per se van de (complexiteit van de) vraagstukken van jeugdigen en gezinnen die zich in het dagelijks leven door deze sectoren heen bewegen. Dit wordt versterkt doordat de programma's niet zijn opgesteld vanuit een gezamenlijke agenda waar de meest urgente vraagstukken van jeugdigen en ouders het uitgangspunt vormen. De evaluatiecommissie ziet wel dat de programma's zich hebben ingespannen om zoveel mogelijk de samenwerking met elkaar op te zoeken; het doorgeleiden van resultaten van het ene programma naar het andere, het opzetten van gezamenlijke calls en de samenwerking van programmacommissies, maar dit is niet afdoende om vanuit een integraal perspectief naar het jeugddomein te kijken en vandaaruit te programmeren.

De evaluatiecommissie merkte aan de hand van de zelfevaluaties in eerste instantie op dat urgente vraagstukken in de programma's, waaronder armoede, huiselijk geweld en veilig opgroeien niet prominent naar voren komen. In het gesprek met ZonMw is naar voren gekomen dat deze onderwerpen in andere ZonMw programma's zijn ondergebracht. De aanvragen op deze onderwerpen hadden - omdat er op deze onderwerpen sprake is van een minder ontwikkelde onderzoekstraditie - moeite om het vereiste kwaliteitsniveau van de jeugdprogramma's te halen. Daarom zijn zij in een ander programma ondergebracht. De evaluatiecommissie vindt het op zich goed dat deze onderwerpen op deze manier toch de aandacht krijgen die ze verdienen, maar het vraagt wel extra inspanningen van ZonMw om het overzicht te blijven geven over wat allemaal op het gebied van jeugd wordt onderzocht. Een gezamenlijke kennisagenda 'jeugd en gezin' kan ook hierin behulpzaam zijn.

In 2018 is een agenda in het kader van de NWA route Jeugd opgesteld op initiatief van ZonMw en het NRO¹¹. De evaluatiecommissie juicht dit toe aangezien deze agenda uitgaat van een breed perspectief op ontwikkeling, opvoeding en onderwijs. Bovendien hebben ouders en jongeren een actieve rol gespeeld in de totstandkoming van deze agenda. De evaluatiecommissie ziet dat deze agenda in de programmering van de vervolgp programma's jeugd leidend is. Toch zijn er wel twijfels over de mate waarin deze agenda landelijk wordt gedragen door betrokken ministeries en kennispartners. In het gesprek met de evaluatiecommissie hebben de landelijke kennispartners

¹⁰ Waaronder NJI, NCJ, Movisie, KJP, Kenniscentrum LVB, Trimbos, RIVM, TNO

¹¹ <https://2.wetenschapsagenda.nl/route/jeugd-in-ontwikkeling-opvoeding-en-onderwijs/>

namelijk aangegeven een dergelijke agenda te missen en zij hebben aangegeven hier graag een bijdrage aan te willen leveren.

Programma-specifieke bevindingen

Het programma EWJS is gestart vóór de inwerkingtreding van de jeugdwet. Tijdens het programma werd de wet ingevoerd en dat heeft vanzelfsprekend de nodige onrust in het veld met zich meegebracht. Het programma stond op hoofdlijnen en kon zodoende ruimte bieden om in te spelen op de transformatie. Concreet is daaruit programmalijn 2a ontwikkeld: het onderbouwen van methodisch handelen bij sociaal werkers. Deze programmalijn werd uitgezet omdat geconstateerd werd dat te weinig kennis op het gebied van preventie werd ontwikkeld. De commissie heeft waardering voor deze flexibiliteit van het programma en heeft vernomen dat in het vervolgprogramma 'Wat werkt voor Jeugd' de extra inzet op het sociaal domein is verstevigd.

De evaluatiecommissie vindt het concept academische werkplaatsen een mooi concept om een bijdrage te leveren aan de transformatie. Tijdens een aantal gesprekken is aan de orde gekomen dat binnen het programma AWTJ de regionale partners - instellingen, gemeenten, vertegenwoordigers van ouders en kinderen en kennisinstellingen- elkaar goed weten te vinden. De opzet is goed, maar in het gesprek met de programmacommissie is geconstateerd dat de JGZ moeite heeft met het aansluiten bij deze werkplaatsen. In het gesprek met ZonMw is besproken dat het sociale domein beter aangehaakt had kunnen worden. Het gaat hier onder andere om onderwijs, sport en cultuur. De evaluatiecommissie vindt het jammer dat het programma AWTJ niet op voorhand meer heeft gestuurd op samenwerking van alle partijen die bij de transformatie betrokken zijn. ZonMw erkent dat extra investering nodig is om alle relevante partijen aan te laten sluiten en heeft daarom in het vervolgprogramma 'Regionale kenniswerkplaatsen jeugd' expliciet de doelstelling opgenomen om het sociale domein beter te betrekken.

De opdrachtverlening van het programma *Richtlijnen JGZ* was specifiek gericht op de professionalisering van de JGZ middels de ontwikkeling van richtlijnen. Gedurende de looptijd heeft het programma middels een eigen evaluatie¹² adviezen ingewonnen over het nog beter inrichten van het proces van richtlijnontwikkeling en het verhogen van de toepasbaarheid ervan. Deze adviezen hebben een plek gekregen in het vervolgprogramma *Richtlijnen JGZ 2019-2024*. Maar ook binnen het programma zelf hebben deze evaluaties geleid tot aanpassingen. De evaluatiecommissie vindt dit een zorgvuldige werkwijze en staat achter veel van deze adviezen, zoals het modulair opzetten van richtlijnen waardoor meer samenhang tussen richtlijnen wordt gecreëerd. De evaluatiecommissie vindt het ook positief dat het programma zich naast de ontwikkeling van richtlijnen heeft gericht op het bevorderen van het gebruik ervan.

Voor complexe problematiek, zoals bijvoorbeeld depressie of ADHD, is er sprake van veel richtlijnen die door verschillende professionals worden gebruikt. Afstemming van deze richtlijnen gebeurt al wel maar het komt nog onvoldoende van de grond omdat een gedeeld kwaliteitskader mist van waaruit de richtlijnen kunnen worden afgeleid. De evaluatiecommissie begrijpt dat het opstellen van dit kader niet eenvoudig is en ook deels buiten de invloedssfeer van ZonMw valt, maar zou er toch ervoor willen pleiten dat ZonMw dit adresseert bij betrokken gremia en bevordert dat richtlijnen multidisciplinair op elkaar worden afgestemd.

De evaluatiecommissie deelt de mening van de programmacommissie dat het programma *Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ* heeft aangezet tot enthousiasme en initiatief bij JGZ. Dit uitte zich in veel innovatieve projecten. Beide commissies stellen vast dat tussen de projecten nog niet echt sprake is van onderlinge samenhang. In deze fase is dat voorstelbaar maar een volgende stap is wel nodig om meer focus en samenhang aan te brengen op belangrijke thema's zoals digitalisering en taakherschikking.

Daarnaast merkt de evaluatiecommissie op dat afgelopen jaren gebleken is dat er meer aandacht nodig is om de samenwerking tussen JGZ, de jeugdhulp en andere sectoren binnen het sociale domein zoals onderwijs, cultuur en sport te bevorderen. De evaluatiecommissie ziet hier een analogie met de jeugd-GGZ. Alhoewel de jeugd-GGZ in eerste instantie afstand bewaarde van de jeugdhulp, heeft de jeugd-GGZ vervolgens zelf de verbinding gezocht met positief resultaat. De evaluatiecommissie heeft de indruk dat de JGZ ook een extra stimulans nodig heeft om de aansluiting te vinden.

¹² https://www.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/jeugd/richtlijnen_jgz/project_732000201/rapportage-jgz-richtlijnen_slimmer_en_sneller.pdf

2.2 Werkwijze

De bevindingen van de evaluatiecommissie ten aanzien van de werkwijze verwijzen naast algemene notities naar het thema vakmanschap en participatie van ouders en jongeren. Deze thema's zijn in de volgende subparagrafen verder uitgewerkt.

2.2.1 Algemeen

De programma's hebben conform de procedures van ZonMw gewerkt. De evaluatiecommissie heeft op basis van de zelfevaluatie en de gesprekken met de programmamanagers, de programmacommissies en projectleiders geconstateerd dat de programma's conform de procedures en zeer zorgvuldig zijn verlopen. Zelfs bij het grote programma EWJS en het programma AWTJ dat wat afwijkt van de standaardprocedures, hebben de indieners het gevoel gehad dat met zorg de projecten zijn beoordeeld. Gedurende de uitvoering van de programma's hebben de projectleiders ervaren dat ZonMw meedacht wanneer zaken anders liepen. Met name door de transformatie liepen veel projecten anders, bijvoorbeeld omdat praktijkorganisaties minder gemakkelijk konden deelnemen om budgettaire redenen of omdat zij andere dingen aan hun hoofd hadden. Hiervoor is in de regel een passende oplossing gevonden, meestal in de vorm van een budgetneutrale verlenging.

Programma-specifieke bevindingen

Het programma EWJS heeft - zoals in de vorige paragraaf vermeld - een ronde ingericht met de focus op het onderbouwen van methodisch handelen bij sociaal werkers. Tijdens de beoordeling van aanvragen moest de programmacommissie constateren dat een aantal sectoren nog niet zo'n goed ontwikkelde wetenschappelijke onderzoekstraditie heeft als de (curatieve) zorg en daarom nog niet zo gemakkelijk onderzoeksvragen van goede kwaliteit indient. Hierdoor zijn deze aanvragen wat achtergebleven in de honorering, met als gevolg dat er ook kennisvragen zijn blijven liggen over hoe je het beste jeugdhulp, preventie en vroegsignalering met elkaar kan verbinden. In het vervolgprogramma 'Wat werkt voor de jeugd' heeft ZonMw hierop ingespeeld door in te zetten op aanvragen binnen het sociale domein.

De programmacommissie heeft in haar reflectie op de zelfevaluatie AWTJ uitgelegd dat de rol van programmacommissie niet zo eenvoudig is te bepalen. Enerzijds is er begrip voor een veel gehoord kritiekpunt dat de criteria ten aanzien van aanvraag en voortgangsverslagen te streng zijn voor praktijkgericht onderzoek. Zeker omdat er een concrete planning voor vier jaar wordt gevraagd. Anderzijds bestaat binnen de programmacommissie de mening dat de huidige criteria passend zijn voor praktijkgericht onderzoek wanneer aanvragers in staat zijn om hier flexibel en creatief mee om te springen. De uitgebreide voortgangsrapportages en met name de field-visits dienen als waardevolle momenten om te reflecteren. De huidige werkwijze van de commissie wordt omschreven als meegaand en gericht op leren.

De programmacommissie van het programma Richtlijnen JGZ geeft in haar reflectie op de werkwijze aan dat ouder- en kindparticipatie meer tijd kostte en dat de praktijktest nog weleens vertraging opleefde. De programmacommissie Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ heeft opgemerkt dat vaak dezelfde projectleiders indienden. Ook heeft deze programmacommissie zichzelf vaak de vraag gesteld hoe de praktijk beter betrokken kon worden.

De evaluatiecommissie heeft bewondering voor de wijze waarop de programma's zich gedurende de looptijd staande hebben gehouden, ondanks de onrust, veroorzaakt door de transformatie. Het dilemma van de programmacommissie AWTJ is voorstelbaar. De evaluatiecommissie is van mening dat de werkplaatsen sturing nodig hebben, zeker gezien de onrust in het jeugdveld en de stimulans die nodig is om het gehele sociale domein te betrekken. De JGZ programma's verwoorden het probleem waar de evaluatiecommissie tijdens deze evaluatie veelvuldig mee geconfronteerd werd, namelijk hoe je professionals zo goed mogelijk betrekt, en nog een stap verder, in de lead zet om de transformatie vorm te geven. De volgende alinea gaat hier dieper op in.

2.2.2 Vakmanschap

De evaluatiecommissie weet uit eigen ervaring en heeft van de programmacommissies, onderzoekers, landelijke kennispartners en VWS vernomen dat professionals interventies en richtlijnen niet zomaar overnemen. Het vraagt extra inspanning om ontwikkelde kennis daadwerkelijk in het hoofd en handelen van professionals te krijgen. Op veel plaatsen vinden professionals en organisaties/instellingen bovendien zelf het wiel uit terwijl je juist wilt dat ze gebruik maken van de al ontwikkelde kennis en richtlijnen. Daarnaast is aandacht nodig voor hoe richtlijnen worden gebruikt:

niet als dwingende voorschriften, maar als hulpmiddelen bij het professionele evidence-based¹³ handelen.

Dit gegeven roept bij de evaluatiecommissie de vraag op of de jeugdprogramma's hier voldoende op hebben ingespeeld. In zijn algemeenheid is de evaluatiecommissie van mening dat ZonMw haar rol hierin heeft gepakt door bij honorering als voorwaarde te stellen dat professionals al vanaf meet af aan betrokken dienen te zijn bij de ontwikkeling van kennis. Aanvullend zouden de programma's in de toekomst ook ruimte kunnen bieden voor de ontwikkeling van innovatieve methoden om kennis ook daadwerkelijk tussen de oren en in het handelen van professionals te krijgen. Overigens is de evaluatiecommissie van mening dat ook beroeps- en brancheverenigingen hier een duidelijke rol in kunnen spelen mits zij sectoroverstijgend en interprofessioneel willen werken. Hiervoor is dan wel een verbindende rol nodig van de landelijke kennispartners. Binnen een dergelijk netwerk kunnen de diverse beroeps- en brancheverenigingen kennis delen en verspreiden.

Programma-specifieke bevindingen

Het *programma EWJS* heeft relevante kennis ontwikkeld. Maar deze kennis staat vaak nog net te ver af van professionals om die meteen in de praktijk toe te kunnen passen. Naar de mening van de evaluatiecommissie zijn het juist de academische werkplaatsen in het *programma AWTJ* die deze kennis kunnen vertalen en integreren in het handelen van professionals. Deze rol ziet de evaluatiecommissie terug bij een beperkt aantal werkplaatsen. Nadrukkelijk wijst de evaluatiecommissie erop dat zij de werkplaatsen niet ziet als een louter implementatie-instrument, maar als instrument om bestaande kennis samen met het veld te gebruiken, en te verbinden met de praktijkkennis van de professionals en met de ervaringen en voorkeuren van jeugdigen en gezinnen; en deze door te ontwikkelen als basis voor de ontwikkeling van in de praktijk bruikbare werkwijzen. Vooral de resultaten die de consortia uit het EWJS programma hebben opgeleverd lenen zich hiervoor. Van de werkplaatsen vraagt dit een werkwijze van samen leren en creëren. Dergelijke werkvormen, waarin de PDCA-cyclus centraal staat, heeft de evaluatiecommissie als zodanig niet prominent bij de werkplaatsen gezien. De evaluatiecommissie heeft vernomen dat in het vervolgprogramma Regionale kenniswerkplaatsen jeugd een lerende werkvorm expliciet wordt gestimuleerd.

In het *programma Richtlijnen JGZ* worden richtlijnen conform een degelijk proces ontwikkeld. Echter, de evaluatiecommissie merkt op dat kennisinstellingen als hoofdaanvrager een prominente positie innemen in de ontwikkeling. Dit gegeven, samen met de gesprekken die de evaluatiecommissie heeft gevoerd, leiden tot de indruk dat onderzoekers een dominante positie innemen in het proces van richtlijnontwikkeling. En dat terwijl je juist zou willen dat professionals hier het voortouw in nemen; met name omdat een betere verbinding van de richtlijnontwikkeling met de uitvoeringspraktijk de implementatie van de richtlijnen enorm kan faciliteren. Ook in de adviesrapportage uit 2019¹⁴ staat het advies om de professionals nadrukkelijker in het ontwikkelproces te betrekken.

In het gesprek met de programmacommissie van het *programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ* is besproken hoe je professionals beter kan betrekken bij de projecten, zodat zij ook echt eigenaar worden van de kennisproducten. Aan de orde kwam dat veelal tijdgebrek hieraan debet was, en ook dat participatie in onderzoek niet altijd hoog op de agenda staat bij het management van organisaties. In dit gesprek stelde de programmacommissie dat als je in onderzoeksprojecten gedreven JGZ professionals wilt laten participeren, je dan als voorwaarde moet stellen dat deze professionals tijd en commitment krijgen van het management. De evaluatiecommissie is van mening dat dit een belangrijk punt is in de JGZ en dat dit tevens geldt voor andere sectoren.

2.2.3 Participatie van ouders en jeugdigen

De evaluatiecommissie heeft van de jongerenorganisaties en projectleiders gehoord en ook in de zelfevaluaties gelezen dat ZonMw zich sterk maakt voor een goede betrokkenheid van ouders en jeugdigen bij de aanvragensystematiek. Ook de diverse vouchers en summercourses duiden er op dat ZonMw zich fors inspant om ouders en jeugdigen te (laten) betrekken en hen ook een actieve rol te geven. In het vervolgprogramma van EWJS vindt consultatie van jeugdigen en ouders plaats t.a.v. de programmering en in een ander programma, het programma Maatschappelijke Diensttijd, is de rol van

¹³ Evidence based in de betekenis van het verbinden van de best beschikbare wetenschappelijke kennis met de praktijkkennis van professionals en de ervaringen en voorkeuren van cliënten/burger; binnen een actuele context.

¹⁴ https://www.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/jeugd/richtlijnen_jgz/project_732000201/rapportage-jgz-richtlijnen_slimmer_en_sneller.pdf

jeugdigen niet meer weg te denken. De evaluatiecommissie heeft alle vertrouwen dat ZonMw deze ervaringen meeneemt voor de toekomst en blijft zoeken naar mogelijkheden om de beleving van jeugdigen en ouders zo goed mogelijk te integreren in de jeugdprogramma's. De ervaring in de geëvalueerde programma's laat zien dat een dergelijke actieve aandacht ook de komende periode nog erg nodig is.

In de gesprekken met jongerenorganisaties is het de evaluatiecommissie duidelijk geworden dat het veld cliëntenparticipatie nog niet als vanzelfsprekend beschouwt. Aandacht hieromtrent blijft nodig, net als het zoeken naar goede manieren om ouder- en jeugdparticipatie vorm te geven. Immers, vraag je ouders, dan zijn het vaak ouders die enkele jaren geleden betrokken waren bij de jeugdhulp. Deze ervaring is soms gedateerd en door de jaren heen vertekend. En jeugdigen zijn vaak ofwel de jeugdigen die residentieel verblijven dan wel jeugdigen die al ver gevorderd zijn in zware hulpverleningstrajecten; daardoor komt de brede voorliggende behoefte aan lichte hulp niet goed of vanuit een te eenzijdig perspectief boven tafel. Wat nodig is, zeker op het gebied van agendasetting, is dat je echt in de wijken en soms zelfs achter de voordeur komt bij jeugdigen en ouders, om te weten wat er speelt.

2.3 Kennisdeling en -verspreiding

Uit alle gesprekken en de zelfevaluaties is het voor de evaluatiecommissie duidelijk geworden dat kennisverspreiding en het gebruik van de kennis uit de ZonMw programma's niet eenvoudig, maar wel noodzakelijk is.

De evaluatiecommissie heeft veel projectresultaten gezien en is onder de indruk van de inzet van de programma's om de resultaten te verspreiden. Zoals nieuwsbrieven, rapporten, wetenschappelijke publicaties, de mogelijkheid van (gezamenlijke) VIMP aanvragen (aanvragen die een impuls geven aan verspreiding en implementatie van resultaten), en de vele activiteiten om de kennis van de werkplaatsen landelijk te verspreiden.

Bij kennisverspreiding is het cruciaal om na te gaan wie de toekomstige gebruikers zijn en of ze vervolgens de kennis ook kunnen toepassen. De commissie heeft opgemerkt dat veel verspreidingsproducten zich richten op individuele professionals. Bijvoorbeeld de 'Waaier JGZ' getiteld: "Versterk je vakmanschap; praktische tools, innovaties en werkwijzen voor de JGZ". De evaluatiecommissie waardeert zeer de innovatieve wijze van kennisverspreiding en is van mening dat deze waaier professionals inspireert. Of professionals ook de kennis in de praktijk kunnen toepassen is een tweede, aangezien dat tevens draagvlak vereist van de gehele context waarbinnen een professional zijn of haar werk uitvoert. Bijvoorbeeld, de waaier spreekt vooral professionals aan maar minder het management of inkoop. Management en inkoop zullen dus op een andere manier geïnformeerd en geënthousiasmeerd moeten worden. De commissie pleit er dan ook voor om een strategisch plan te ontwikkelen rondom kennisverspreiding waarbij oog is voor welke partijen hoe en waarover geïnformeerd en geënthousiasmeerd moeten worden om de kennis daadwerkelijk in de praktijk te laten landen. Dit is een zeer complex vraagstuk omdat binnen het jeugddomein de eenduidige regie (zeker over disciplines heen) over kennisverspreiding en -benutting nog grotendeels ontbreekt. De landelijke kennispartners hebben aangegeven dat zij een duidelijke rol zouden willen spelen in de kennisverspreiding samen met ZonMw. Een actieve rol die verder gaat dan alleen het zenden van informatie. De evaluatiecommissie ziet hierin inderdaad een duidelijke taak weggelegd voor de – meer in gezamenlijkheid opererende - landelijke kennispartners en ZonMw, maar daar is wel een steviger en een meer eenduidige aansturing voor nodig.

De evaluatiecommissie heeft opgemerkt dat een aantal projecten van de vier jeugdprogramma's leidt tot interessante bevindingen. Een aantal projecten daarvan leidt tot effectieve interventies en werkwijzen. De evaluatiecommissie heeft hier mooie voorbeelden van gezien die bovendien illustratief zijn voor goede programmering. Bijvoorbeeld een effectief bewezen interventie die vanuit het programma EWJS direct is opgenomen in een richtlijn, ontwikkeld vanuit het programma Richtlijnen JGZ.

Desondanks heeft de evaluatiecommissie tijdens het lezen van de zelfevaluaties opgemerkt dat er ook projecten zijn met resultaten waaruit moeilijk conclusies te trekken zijn. Nadere analyse wijst uit dat het hierbij vooral gaat om ontwikkelprojecten die niet zijn afgesloten met een effectonderzoek. Dit maakt dat voor toekomstige gebruikers de meerwaarde niet aantoonbaar is. Tijdens de gesprekken met projectleiders en landelijke kennisinstituten kwamen veel voorbeelden naar voren van onderzoek

dat zich een weg probeerde te banen in een woud van onduidelijkheden in het veld, waardoor niet alleen het onderzoek zelf vertraging opliep, maar ook de vraag naar boven kwam of het onderzoek wel voldoende aansloot op de behoeften van toekomstige gebruikers. Gevolgd door onwetendheid bij onderzoekers waar de resultaten het beste te verspreiden.

Daarnaast worden de gemeenten weinig bediend. Vraagstukken van gemeenten zijn meer inhoudelijk-organisatorisch van aard, bijvoorbeeld hoe de inzet van preventie en vroegsignalering het beste vorm kan krijgen. De evaluatiecommissie had verwacht meer resultaten te zien bestemd voor gemeenten om de transformatie goed in te richten en te faciliteren, vooral bij de academische werkplaatsen.

De commissie is van mening dat het een pré was geweest wanneer de programma's wat meer hadden gestuurd op samenwerking. Denk bijvoorbeeld aan een screeningsinstrument dat zowel in een kinderdagverblijf als in een lichte vorm van jeugdhulp gebruikt zou kunnen worden. Je bevordert met dergelijke resultaten de eenheid in taal en daarmee de samenwerking op de werkvloer.

In het gesprek met de programmacommissie AWTJ kwam bovendien naar voren dat kennis, ontwikkeld in de ene regio, niet vanzelfsprekend wordt overgenomen in andere regio's. In andere gesprekken is dit beeld bevestigd. Het veld wil toch graag zelf het eigen wiel uitvinden.

In de gesprekken met de projectleiders kwam tenslotte nog een relevante bevinding naar boven. Namelijk dat de transformatie grote vraagstukken opwerpt. In een subsidieaanvraag kunnen deze niet zomaar (volledig) beantwoord worden. Hierdoor blijven deze vraagstukken liggen, of worden deels of zijdelings opgepakt.

Programma-specifieke bevindingen

De evaluatiecommissie ziet dat het *programma EWJS* met de consortia heeft bijgedragen aan synergie van projecten en daarmee de kennisdeling heeft bevorderd. Veel projecten uit dit programma leiden tot mooie resultaten die het verdienen om als toepasbare producten voor gemeenten, buurten, professionals en cliënten het verschil te kunnen maken. Een vervolg op dit programma is naar de mening van de evaluatiecommissie meer dan gewenst om te bouwen aan meer evidence based werken in de brede jeugdhulp. Een aantekening hierbij is dat in een aantal gesprekken en bij het bestuderen van projecten de evaluatiecommissie heeft geconstateerd dat veel projecten niet toe zijn gekomen aan effectonderzoek.

In het gesprek met de programmacommissie is besproken dat het *programma AWTJ* nog weinig leidt tot concrete, breed toepasbare resultaten met aantoonbare evidence. Hierbij moet worden opgemerkt dat een aantal resultaten nog moet komen. Zoals in het gesprek duidelijk werd, resulteert een aantal projecten in werkwijzen hoe je zaken aan zou kunnen pakken, maar hier is nog niet duidelijk of het ook een effectieve werkwijze betreft. Het programma heeft kennisvouchers ter beschikking gesteld zodat andere regio's deze kennis kunnen overnemen en daarmee aan de slag kunnen gaan. Hiermee stimuleert het programma het gebruik van de kennis. Uit de gesprekken met de programmacommissie bleek dat die stimulans gewenst is omdat regio's niet eenvoudig elkaars kennis overnemen. De evaluatiecommissie waardeert deze stimulans. Echter, ze heeft wel moeten constateren dat de resultaten waar de kennisvouchers betrekking op hebben voor professionals nog weinig houvast bieden over de waarde van deze kennis en hoe ze deze zouden kunnen gebruiken in de dagelijkse praktijk.

Het *programma Richtlijnen JGZ* heeft geleid tot beroepsgroepspecifieke richtlijnen. Bovendien heeft het programma implementatiefunctionarissen geïntroduceerd en ervoor gezorgd dat een aantal stimulerende werkwijzen en activiteiten zijn ontwikkeld om de richtlijnen te gebruiken. Vooral het richtlijnen spel wordt gezien als een bevorderend instrument. De evaluatiecommissie vindt het waardevol dat het programma zich naast de ontwikkeling van richtlijnen ook heeft ingezet voor het gebruik ervan. De recent verschenen 'Waaier JGZ' getiteld: "Versterk je vakmanschap; praktische tools, innovaties en werkwijzen voor de JGZ" is hiervan een mooi voorbeeld.

Maar de commissie mist hierin nog een logische vervolgstap: namelijk een evaluatie of de richtlijnen ook daadwerkelijk gebruikt worden en wat het effect daarvan is op de volksgezondheid. Tot op heden is daar nog geen zicht op, zo staat beschreven in de zelfevaluatie. Hierdoor blijft het onduidelijk in hoeverre de richtlijnen de weg naar de professional weten te vinden. De evaluatiecommissie heeft vernomen dat ZonMw deze evaluatie in de nabije toekomst op zich neemt.

De intenties van het *programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ* zijn prima, de doorontwikkeling en onderbouwing van innovatieve werkwijze om de JGZ te ondersteunen in haar taken. Uit de zelfevaluatie maakt de evaluatiecommissie op dat het onderzoek zich vooral richt op innovatieve werkwijzen en in mindere mate op doorontwikkeling en onderbouwing. De commissie ziet daardoor vooral vernieuwende ideeën maar mist daarbij veelal een effectevaluatie zodat de waarde van de resultaten moeilijk is te duiden.

3. Conclusies en aanbevelingen

De evaluatiecommissie concludeert dat de opzet van vier jeugdprogramma's, ieder met een eigen focus waarvan twee specifiek gericht op één sector indertijd logisch was. Vanuit een integraal perspectief op de ontwikkeling en ondersteuning van de jeugd waarin veel domein- en sectoroverstijgende vraagstukken spelen, is deze opdeling voor de toekomst niet te verkiezen.

- De evaluatiecommissie geeft het advies aan VWS, andere ministeries (J&V, OCW), VNG en landelijke kennispartners waaronder ZonMw om uit te gaan van een landelijk gedragen kennisagenda waarbij vraagstukken van jeugdigen en ouders het uitgangspunt vormen.
- De evaluatiecommissie adviseert vervolgens VWS, samen met andere ministeries, opdracht te verlenen vanuit deze agenda en adviseert ZonMw om hier een werkbare en overzichtelijke programmastructuur voor te ontwikkelen, waar gewenst samen met het NRO en het cluster Preventie van ZonMw. De evaluatiecommissie weet dat samenwerking bij ZonMw in de genen zit, en is ervan overtuigd dat ZonMw dit kan realiseren.
- Het is voor ZonMw een uitdaging om binnen een dergelijke programmastructuur te stimuleren dat diverse disciplines met elkaar samenwerken, ook disciplines die dat niet gewend zijn. De evaluatiecommissie is ervan overtuigd dat ZonMw dit kan bevorderen, bijvoorbeeld door voorwaarden te stellen aan samenwerking, matchmakingbijeenkomsten en het actief betrekken van sectoren om (gezamenlijk) voorstellen in te dienen.
- Het is logisch dat binnen een dergelijke programmastructuur projecten plaatsvinden waarin diverse praktijkorganisaties en overige gemeentelijke faciliteiten participeren. De gemeente vormt de spil in deze samenwerking. Vertegenwoordigers van gemeenten zitten in de jeugd-programmacommissies en/of worden gevraagd voor consultatie bij programmeringsvraagstukken en het cluster jeugd van ZonMw heeft periodiek overleg met VNG. De evaluatiecommissie vindt deze vormen van contact uiterst waardevol en adviseert om daarin het gezamenlijke doel nog meer te accentueren en zowel op landelijk als regionaal niveau de vraag op tafel te leggen hoe de transformatie versneld kan worden en hoe gemeenten en ZonMw elkaar daarin kunnen versterken.

De evaluatiecommissie concludeert dat de vier programma's zijn opgezet in lijn met de doelstellingen van het programma. Het programma EWJS heeft naar vermogen ingespeeld op de vraagstukken die door de transformatie naar boven kwamen door het opzetten van een aparte onderzoekslijn voor het sociaal domein. Het programma AWTJ heeft de samenwerking van regionale partijen gestimuleerd. Partijen hebben elkaar zeker gevonden, maar niet alle partijen die een relevante rol in de transformatie vervullen. Sectoren waaronder JGZ, onderwijs, sport en cultuur hadden beter betrokken kunnen worden. De evaluatiecommissie concludeert dat het programma Richtlijnen JGZ zorgvuldig is vormgegeven. Wel ziet zij dat een kwaliteitskader mist voor complexe problematiek, waartoe de richtlijnen vanuit diverse disciplines, waaronder JGZ zich toe kunnen verhouden. De opzet van het programma Versterking Uitvoeringspraktijk beschrijft de evaluatiecommissie als '1000 bloemen bloeien'. Voorstelbaar, maar voor de toekomst is meer synergie gewenst. Bij dit programma trekt de evaluatiecommissie de conclusie dat meer aandacht nodig is om JGZ en jeugdhulp beter met elkaar en met andere sectoren te verbinden.

- De evaluatiecommissie adviseert ZonMw om de samenwerking tussen jeugdhulp en JGZ en met overige sectoren binnen het sociale domein, waaronder sport, cultuur en onderwijs nadrukkelijker te stimuleren door sectoren actief te benaderen voor relevante subsidieoproepen, het organiseren van matchmakingbijeenkomsten dan wel het opstellen van (nog scherpere) criteria en randvoorwaarden bij subsidieoproepen met betrekking tot samenwerking.
- Voor toekomstige programma's die gericht zijn op de ontwikkeling van richtlijnen adviseert de evaluatiecommissie ZonMw om samen met andere gremia die betrokken zijn bij richtlijnontwikkeling omtrent complexe problematiek bij de jeugd een discipline-overstijgend kwaliteitskader op te stellen om van daaruit richtlijnen per discipline te ontwikkelen c.q. te updaten en op elkaar af te stemmen. Daaropvolgend adviseert de commissie om het gebruik en de effecten op de volksgezondheid van de richtlijnen te evalueren.

- Als vervolg op het programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ raadt de evaluatiecommissie ZonMw aan om meer te sturen op synergie tussen de projecten op relevante thema's.

De werkwijze van de programma's kenmerkte zich door een hoge mate van zorgvuldigheid. Ook was er sprake van een grote mate van betrokkenheid van het bureau en de commissies.

De evaluatiecommissie concludeert dat de programma's zich hebben ingespannen om professionals te betrekken bij projecten om het gebruik van de kennis te stimuleren. Extra aandacht voor kennisoverdracht en borging is desondanks nodig om het vakmanschap te versterken. Overigens is dat niet alleen een opdracht voor de programma's. Ook beroepsverenigingen en de landelijke kennispartners kunnen hieraan bijdragen. Een belangrijke conclusie n.a.v. de bevindingen van het programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ is dat het betrekken van professionals moeilijk blijft zolang er geen duidelijk commitment wordt gevoeld door het management van organisaties waar professionals voor werken. De evaluatiecommissie concludeert daarnaast dat het programma AWTJ de werkplaatsen meer had kunnen stimuleren om professionals deelnemer te maken bij de ontwikkeling van werkwijzen.

- De evaluatiecommissie adviseert ZonMw om de betrokkenheid van professionals bij projecten nog sterker te waarborgen door voorafgaande aan honorering verzekerd te zijn van commitment van het management van de organisaties waar de professionals werkzaam zijn. Dit kan als voorwaarde bij honorering worden opgenomen door niet alleen een handtekening maar ook een korte motivatie te vragen. Commitment waaruit blijkt dat professionals ook daadwerkelijk de ruimte krijgen om te participeren in het onderzoek.
- De evaluatiecommissie adviseert ZonMw om werkplaatsen veel meer te stimuleren om te werken conform de PDCA-cyclus waarin alle professionals uit de gehele jeugdketen actief participeren. Zo benut je de mogelijkheid om een context te creëren van een lerende professional in een lerend organisatienetwerk. Voorwaarde is dat naast deze werkplaatsen sprake is van een actieve kennisdeling vanuit de beroepsverenigingen.

De evaluatiecommissie concludeert dat ZonMw zich al jaren inzet om ouders en jeugdigen te betrekken bij de programma's. En dat terwijl deze participatie in de praktijk lang niet altijd vanzelfsprekend is. De aandacht voor participatie blijft nodig, om ook echt te weten wat zich in het leven van jeugdigen en ouders afspeelt en met welke vraagstukken zij geconfronteerd worden.

- De evaluatiecommissie adviseert ZonMw om de aandacht voor de participatie van jeugd en ouders voort te zetten. Zij raadt voorts aan om de professionals die uitvoerende preventie-jeugdhulpverleningsactiviteiten uitvoeren te bevragen. Deze professionals hebben zicht op wat ouders en jeugdigen nodig hebben en vragen. En dat is nu net waar je naar op zoek bent; van ouders en jeugdigen horen waar ze behoefte aan hebben, wat nodig is.

De evaluatiecommissie concludeert dat de programma's veel hebben gedaan aan kennisverspreiding. De kennisverspreiding richting de praktijk is grotendeels gericht op individuele professionals. De kennis inspireert, maar voor toepassing zijn meerdere partijen nodig om dit daadwerkelijk mogelijk te maken. Aangezien in het jeugdveld een duidelijke regiefunctie ontbreekt waar het gaat om kennisverspreiding en -implementatie is dit nu zeer lastig te realiseren.

- De evaluatiecommissie adviseert een landelijke aansturing voor kennisverspreiding- en -implementatie. Hierbij opgemerkt dat de daadwerkelijke implementatie een verantwoordelijkheid is en blijft van praktijkorganisaties. Hierin is een duidelijke rol weggelegd voor ZonMw en de (andere) landelijke kennispartners, beroeps- en brancheverenigingen. Een actieve rol die verder gaat dan alleen het zenden van informatie. Hiervoor is wel een stevige en een meer eenduidige regie nodig.
- De evaluatiecommissie adviseert voorts om bij de start van toekomstige jeugdprogramma's een strategisch plan rondom kennisverspreiding te ontwikkelen waarbij oog is voor welke partijen hoe en waarover geïnformeerd en geënthousiasmeerd moeten worden om de kennis daadwerkelijk in de praktijk te laten landen.

De evaluatiecommissie concludeert dat de programma's hebben geleid tot mooie resultaten en dat de programma's veel moeite hebben gedaan om de kennis vooral bij professionals onder de aandacht te brengen. Voor het kunnen toepassen van de resultaten is het nodig dat ook de organisaties waarbinnen professionals werken de resultaten tot zich kunnen nemen.

De evaluatiecommissie heeft ook een aantal kritische aantekeningen geplaatst bij de resultaten. Een veld waarin onderzoekers worden gehinderd in het doen van onderzoek, te grote vraagstukken om in een project afdoende te kunnen beantwoorden en het opstarten van ontwikkelonderzoek zonder effectonderzoek zijn hier debet aan. Aangevuld met de verwachting die de evaluatiecommissie had dat de programma's, met name de werkplaatsen, meer resultaten hadden opgeleverd voor gemeenten om de transformatie in goede banen te leiden.

Het programma EWJS heeft geleid tot mooie resultaten. Op een aantal thema's is meer onderzoek gewenst om tot heldere uitspraken rondom effectiviteit te kunnen komen. De resultaten van het programma AWTJ en het programma Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ zijn innovatief met als aantekening dat de evaluatiecommissie hier meer toepasbare resultaten van had verwacht. De resultaten van het programma Richtlijnen JGZ zijn de richtlijnen en die zijn afgerond conform doelstelling. De implementatieproducten zijn hierop een mooie aanvulling.

- De evaluatiecommissie adviseert om op een aantal thema's langdurige onderzoekslijnen op te zetten waarin langlopend onderzoek plaatsvindt (5-10 jaar) waarmee complexe urgente vraagstukken duurzaam en structureel kunnen worden opgepakt.
- De evaluatiecommissie adviseert vrije ontwikkelruimte te creëren, waarin onderzoek op relevante thema's opgepakt en/of gecontinueerd kan worden. Ruimte, voor vervolgonderzoek maar ook voor het oppakken van thema's die bij een te strakke afkadering tussen de afzonderlijke programma's tussen wal en schip kunnen vallen.
- De evaluatiecommissie adviseert om ontwikkelonderzoek standaard te doen vergezellen van effectiviteitsonderzoek om de waarde van de resultaten beter te kunnen duiden. Welke methoden daarvoor nodig zijn is afhankelijk van het type interventie/aanpak en de daarbij passende onderzoeksopzet.

Bijlage 1 Samenstelling externe evaluatiecommissie

Voorzitter

Prof. Dr.J (Koos) van der Velden , arts MPH

Leden

Dr. I.J. (Ingrid) ten Berge, orthopedagoog

Mr. Drs. M.A.M. (Michèle) Garnier, jurist en orthopedagoog

Dr. W.H.M. (Wim) Gorissen, arts maatschappij en gezondheid

Mr. A.L.(Arno) van Kempen, wethouder

Secretaris

Dr. W. (Willemijn) van Gastel

Bijlage 2 Lijst geïnterviewde personen

ZonMw-programmacommissies

Janet van Bavel	programmacommissie AWTJ
Janine Bezem	programmacommissie Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ
Selma van der Harst	programmacommissie Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ
Theo Hartman	programmacommissie Richtlijnen JGZ
Jan Janssens	programmacommissie EWJS
Menno Reijneveld	programmacommissie EWJS
Han de Ruiter	programmacommissie AWTJ
Mariska Tuut	programmacommissie Richtlijnen JGZ

Secretariaat programmacommissies

Joanneke Hillmann	EWJS
Marjan de Smit	Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ en Richtlijnen JGZ
Matthea van Leeuwe	Versterking Uitvoeringspraktijk JGZ
Merlijne Jaspers	AWTJ
Milly Vesters	Richtlijnen JGZ
Vicky Verschoor	cluster Jeugd
Yvonne Benard	AWTJ

Landelijk Beleid

Alice van Gent	VWS
Ruud van Herk	VWS
Francine Orty	VWS
Geert Schipaanboord	VNG
Marion Smit	VWS

Landelijke kennispartners

Trudy Dunnink	NCJ
Rutger Hageraats	NJi
Yvonne Vanneste	NCJ
Quirien van der Zijden	Associatie wijkteams

Projectleiders en -betrokkenen

Tamara Abreu de Lima	Inholland
Nina Esmeijer	Praktikon
Barbara van den Hoofdakker	Accare
Mariette Hoogsteder	Amsterdam UMC - locatie VUmc
Gert Kroes	Radboud Centrum Sociale Wetenschappen
Eva Mulder	Amsterdam UMC – locatie AMC
Marsha Philipsen	Praktikon
Esther Pijl	GGD West Brabant
Arne Popma	Amsterdam UMC – locatie AMC
Lianne van der Veen	Accare

Vertegenwoordigers ouders en jeugdigen

Dennis van den Brink	LOC
Maurice Knijnenburg	NJR

Het gaat relatief goed met de jeugd in Nederland. Maar zowel in de gewone opvoedomgeving, de jeugdpreventie als in de jeugd(gezondheids)zorg is continue aandacht voor kwaliteit nodig. Immers, niet álle kinderen en jongeren kunnen zich veilig, gezond en kansrijk ontwikkelen en optimaal meedoen in de maatschappij.

Binnen 4 afrondende ZonMw programma's Jeugd investeerden we de afgelopen jaren in kennisontwikkeling en -deling. Om zo een bijdrage te leveren aan een veilige, gezonde en kansrijke ontwikkeling van de jeugd. In deze fase is het ook goed om terug te blikken. ZonMw stelde per programma een zelfevaluatie op en gaf opdracht voor een gezamenlijke externe evaluatie.

In dit extern evaluatierapport leest u de bevindingen en conclusies. Hoe en in welke mate de hebben de programmering, de werkwijze en resultaten van de vier programma's bijgedragen aan de programmadoelstellingen? En een reflectie op de synergie tussen de programma's en de impact van de programma's op het jeugdveld.

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 52 67
jeugd@zonmw.nl
www.zonmw.nl/jeugd

